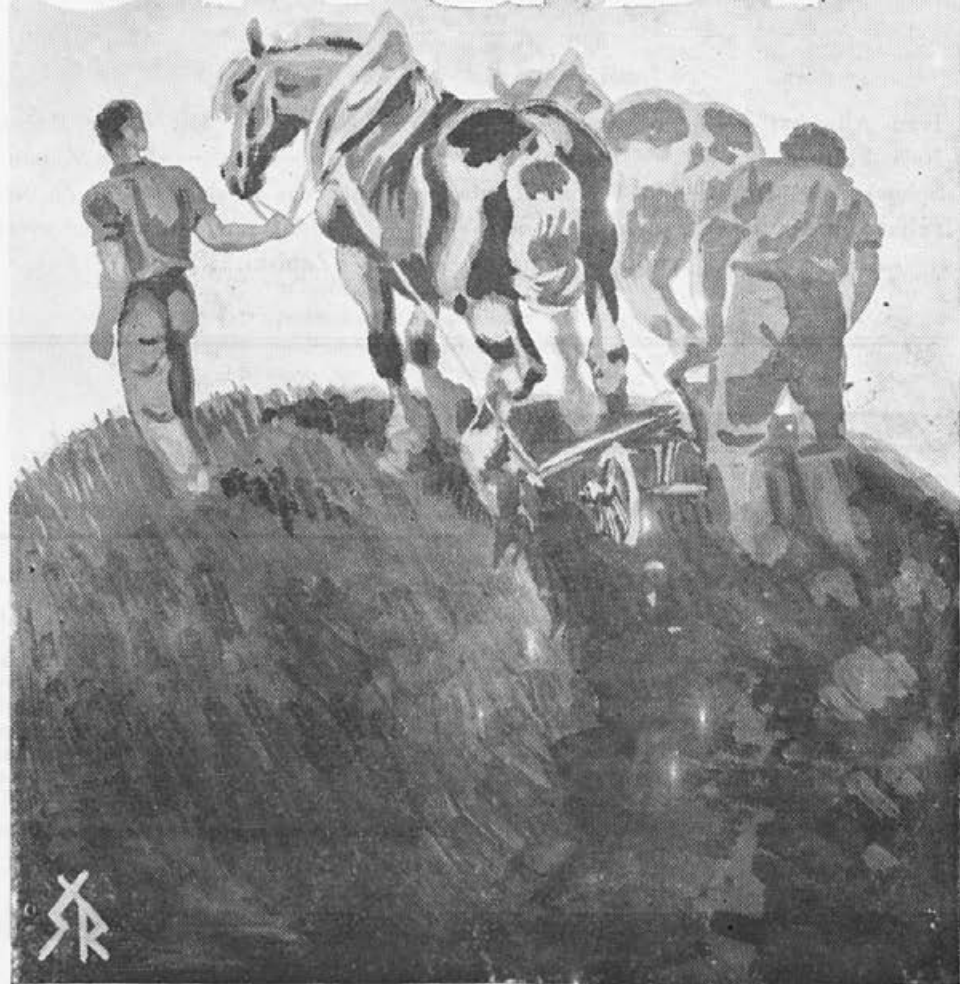

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

GRUDA

MESEČNIK
ZA KMETSKO PROSVETO

XIII.

Julij

7.

Gruda

Mesečnik za kmetijsko prosveto. | Izhaja vsakega 20. v mesecu. | Celoletna naročnina Din 25.—, za člane Društev kmetijskih fantov in deklet Din 20.—; posamezna številka stane Din 3.—. | Urejuje: DOLFE SCHAUER. | Uredništvo ne vrača nenaročenih rokopisov. | Prispevki, recenzijski izvodi in dopisi naj se pošiljajo na naslov urednika, Ljubljana, Pražakova ul. 11/III. Upravništvo: Ljubljana, Kolodvorska ul. 7. | Izdaja: Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, r. z. z o. z. (Stanko Tomšič). | Tiska »Tiskarna Slatnar«, družba z o. z. (Vodnik in Knez) v Kamniku.

VSEBINA

Ivan Albreht: Pesem o vetru. — —: Janže Novak. — Dr. Viktor Maček: Naši kulturni vzori. — Vlado Krefc: Slovenska beseda. — Lojze Zupanc: Španska. — Dr. Branko Vrčon: Iz življenja pri nas in drugod. — Za čast, veljavo, moč vasi, naj delo naše nam zori. — V delu, v trudu, v zmagi zvesta zemlji — žena in deklé. — Zapiski.

KLISJEJE
*vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše*

KLISARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

TISKARNA SLATNAR

DRUŽBA Z O. Z.
K A M N I K

Izvršuje vsa tiskarska dela hitro, lično in po konkurenčnih cenah. Specijalna dela: trobarvne razglednice in prvostni tisk knjig

---

Priporočajte in širite „Grudo“

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

7.

JULIJ 1936

XIII.

Pesem o vetru

Ivan Albreht

*Zemlja mati v snu globokem
o bodočem rodu sanja.
Gozd molči. V samotnem logu
se borovec k lipi sklanja.*

*Veter se za morjem vzdrami,
kot popotnik gre na tuje,
vse pregleda, vse preceni,
ko zvedavo prisluškuje.*

*»Čudni časi,« modrijani
potnik-veter med drevesi —
»Si in nisi. Kaj bi rekel:
sam ne veš ne kdo ne kje si —«*

*Pravi lipa ognjevito:
»Priča sem Matije Gubca —«
Bor zlokobno se ji roga:
»Da, dokler ne najdeš kupca —«*

*Divje veter se razhudi
in zatuli v log, dobrovo:
»Naj pogine, kdor mi smeši
čast in pokolenje zdravo!«*

*»Jaz sem pevec novih časov
in klicar sem silne zmage
dela, žuljev in trpljenja
in krvi do zadnje srage.«*

*»Dahni, lipa, v dalje širne
in na vse strani razglasi,
da na prodaj ni poštenje
ne svoboda, čast na vasi!«*

*Zemlja-žena v sveži rosi
novih dni se burno dramí.
Zarje že gore na nebu,
kdor je živ, gre čvrsto z nami.*

Janže Novak

V soboto, dne 18. julija sta minuli dve leti, odkar je kruta usoda iztrgala iz strumno organiziranih vrst kmetsko-delavskega mladinskega gibanja tov. *Janžeta Novaka*, pogumnega in neustrašnega borca, ki se je v prvih vrstah nesebično in požrtvovalno bil za zmago kmetijske ideje in našo novo bodočnost.

Skromna in preprosta Janžetova gomila na robu Barja, v Notranjih gorah, priča, kako fatalna je okolnost, če narodu, če ljudstvu, ki živi težke in grenke dni, padejo mladi, pogumni, neustrašeni in samozavestni borci, politični in socialno-gospodarski talenti, ki so se z ognjem in odločnostjo šele komaj pognali v borbo, da prižgejo v srcih in dušah ljudstva luč nove vere v življenje, luč poguma, svobode in neomajne volje za novo, svetlejšo bodočnost. Ta okolnost je tembolj usodna in grenka že zavoljo tega, ko lahko dan za dnem spoznavamo, kako so gospodarske razmere razrvane, kako so družabna nasprotja vedno ostrejša in ni nikogar, ki bi pogumno zastavil plug za brazde novih dni ter v nove, sveže in čiste brazde nasul klenega semena resnične in nepotvorjene svobode, bratstva in enakosti. Posebno grenka pa je ta okolnost za kmetisko in delavsko ljudstvo. Kričoč dokaz za to spoznanje je tragična smrt velikega bolgarskega kmetisko-delavskega voditelja Aleksandra Stambolijskega, ki je bil svojemu ljudstvu luč in orožje, s katerim si je ljudstvo priborilo svoje človečanske demokratične pravice in si jelo samo ravnati svojo usodo, samo rezati svoj političen, socialen in gospodarski kruh. Čim je ta luč nasilno ugasnila, ko je reakcija na nečloveški način umorila Stambolijskega, je porajajočo se zarjo novih dni zagrnila tema in bo moralo ljudstvo znova utreti zarji svobodno pot.

Prodoren, odločen, udaren in korajžen je bil tudi Janže Novak. Morda so v teh človeških lastnostih tudi poteze nepreračunljivosti. Toda kadar je čaša trpljenja in bede polna do roba, kdo takrat vpraša po preračunljivosti, računski razsodnosti in previdnosti na vse strani? Kdo takrat lagodno premišlja in filozofira? Kdo more biti ravnodušen, ko vidi in z grenkobo čuti v svoji notranjosti vso pezo življenja, ki jo mora vdano prenašati ljudstvo, vso krivico, vsa ponižanja in težke udarce ter poraze? Kdo je lahko mlačen in hladnokrven, ko mora gledati, kako krčevito se ljudstvo bije za zemljo, za košček kruha, za košček svobode in svetlobe, kako ljudstvo obubožava? Kdo more biti ravnodušen, ko gleda propast kmetijskega in delavskega človeka? Janže Novak ni mogel biti ne mlačen, ne ravnodušen, ne hladnokrven debater in suhoparen znanstvenik. Njegova natura, do zadnjega bistva prepojena s človečanstvom in resnično socialnostjo, mu tega ni dovoljevala. Bil je lahko le ognjevit in prodoren borec, korajžen, mlad človek, ki je brez predsodkov in družabnih fines posegel bolj po čustvu kot prevdarku v družabni vrtinec. Kot vriskajoč kosec v rosnem jutru se je pognal v borbo, zavihal rokave in se znojnega čela bil za nove dni, za pravico ljudstva, za zemljo, za svobodo, za gospodarsko in socialno enakopravnost.

Taki ljudje so danes potrebni. Nikjer tako potrebne jasnosti in odločnosti. Položaj pa čedalje težji, peza čedalje hujša, beda čedalje večja, trpljenje čedalje grenkejšo. V takih dneh je treba dejanj, je treba odločnosti, je treba naglih in učinkovitih ukrepov, čeprav bi na to ali ono stran nekoliko zaskoleli. Skratka: treba je korajže! Te pa, kot je podoba, na vse strani primanjkuje. Zaleže lahko edino korajžno dejanje, ki pa ga zmorejo edino mladi, pogumni in nesebični ljudje.

Za to korajžo, za to borbenost, nesebičnost in nepotvorjenost pravega kmetsko-delavskega borca pa nam je za svetel vzor Janže Novak. In prav zaradi tega nam je tako dragocena in sveta skromna in tiha gomila na robu Barja, v Notranjih gorica, kjer počiva eden najvidnejših borcev kmetsko-delavskega mladinskega gibanja.

Naši kulturni vzori

Dr. Viktor Maček

Bistvena označba mladinskega kmetsko-delavskega pokreta je v tem, da je *kulturno* gibanje. Iz glavnih potez članka »Narodna kultura«* sta pojasnjena pojem in nastanek kulture in torej tudi to, za čem naše gibanje kot kulturno gibanje v glavnem stremi.

V Sloveniji pa so že preje obstojali nekateri tudi formalno organizirani kulturni pokreti. Spričo maloštevilnosti našega naroda bi bil torej možen očitek, da pomeni naš novi mladinski kulturni pokret cepljenje narodnih sil. Ta očitek odpade, če obstojajo za samostojnost našega gibanja tehtni razlogi. Ker je bistvo vsakega pokreta v stremljenju po dosegi postavljenega si vzora — ideala, bo oddvojenost našega pokreta utemeljena le tedaj, če izvira iz bistvenih razlik med našimi vzori in vzori dosedanjih gibanj.

Ali ta razlika obstoja ali ne, pa nam pokaže le pogled na vzroke, ki so sprožili naš pokret in na posebnosti, ki ga spremljajo. Zato se moramo vrniti k početku, torej k pojmu kulture same, za katero vemo, da sta način in oblikovanje človeškega življenja, izvirajočega iz skupnega vrednostnega merila.

Posamezni narodi so po posebnostih svojega zemljepisnega položaja v zgodovini razvijali in ustvarili svojstvene kulture. Nastalo je skoraj toliko kultur, kolikor je bilo narodov.

V zadnjem stoletju pa se je silno razmahnila civilizacija, kar znači tehnični napredek, pomnožitev in izboljšanje zunanjih materijelnih dobrin. Pri novih prometnih in občevalnih sredstvih, kakor so železnica, parobrod, aeroplan, brzovoz in radio, pa je postala zemlja razmeroma majhna, pregrade med narodi so padle, krajevne in zemljepisne oblike in posebnosti so izgubile svoj

---

* Ta članek je bil priobčen v letošnji 1.—2. številki. Op. ur.

pomen. Stiki med narodi so vedno ožji in nudijo dovolj prilike, da si narodi ogledajo med seboj, katere pametne pridobitve ima sosed, da jih posnamejo in pri sebi udomačijo.

Res je sicer, da je to posplošenje spočetka seglo v glavnem le na polje materijelnih dobrin — gmotne kulture in civilizacije. Izrazit vzgled za to je japonski narod, ki je v dobrih 80 letih preskočil iz stanja srednjeveške viteške fevdalnosti v položaj modernega svetovnega imperija s tem, da je ta narod posnel ves tehnični napredek Evrope in Amerike. V svojem notranjem bistvu pa so Japonci vendarle ostali nam zagonetni iztočnjaki. Toda temelji duhovne kulture so v gmotni kulturi in s posplošenjem te se postopek izenačenja ne-
vzdržno, čeprav bolj počasi, razširja tudi na duhovni obraz svetovnih narodov.

Kultura narodov je nastajala baš iz boja človeka proti narodi, iz njegovega stremljenja, da se osvobodi odvisnosti od prirodnih sil. Prvo delovanje človeka v narodi je bilo gospodarsko, usmerjeno na pridobivanje za življenje potrebnih gospodarskih dobrin (sadež, obleka, polje, kultura). Kultura je torej nastala že v početku v območju gospodarskega udejstvovanja človeka, svoj pečat pa ji je utisnila odvisnost človeka od narode.

Pridobitve civilizacije, zlasti stroji v vseh mogočih oblikah, so sicer domala to nadmoč narode nad človekom strle. Stroj pa je ustvaril obenem popolnoma nove pogoje človekovega gospodarskega udejstvovanja in je odvisnost človeka od zemlje prenesel na sočloveka — lastnika stroja. Nastopil je nov družabni, gospodarski in pravni red, ki je ustvaril odvisnost delavnih množic od lastnikov produkcijskih sredstev, kapitala, zemlje. Kako je prišlo do tega velikega preobrata?

Proti koncu 18. stoletja je ves svet ječal v okovih fevdalstva in okostenele srednjeveške stanovske miselnosti, ki je kmeta za veke vezala na zemljo, obrtnika vse rodove na njegovo obrt in ga zaklepala v cehe, samo zato, da bi ostala nedotaknjena v svoji moči tenka zgornja plast plemstva. To se je polastilo države kot svojega orodja, državna oblast pa je kot vsemogočna — absolutna predpisovala gospodarski potek tvorbe, kroženja in uporabe gmotnih dobrin, posegala pa še celo v zasebno življenje svojega podložnika. (Primer: kmet se brez graščakovega dovoljenja ni smel poročiti.)

Temu neznosnemu stanju so napovedali borbo najprvo modrijani (Rousseau, Voltaire), nato pa ljudski voditelji, ki so proti načelu zatiranja naravno prižgali plamenico svobode, ki so teptanega človeka-poedinca v odporu proti vsemogočnosti države dvignili iz brezimne množice in poedinca = individuum — napravili za središče naroda in države. Tako se je rodil nov svetovni nazor — individualizem, ki je tudi na gospodarskem polju zahteval svobodo poedinca in si tam nadel obliko gospodarskega liberalizma.

Takratne znanstvenike in voditelje narodov je prešinjala vera, da je človek sam po sebi dober in vsak zase življenja sposoben, tako, da si bo znal posameznik ustvariti udobno in gmotno zavarovano gospodarsko življenje, čim mu osebna svoboda podeli možnost svobode kretanja in s tem tekmovanja in borbe v gospodarskem procesu.

Individualizem in liberalizem sta sicer človeštvo oprostila spon stanovske fevdalne absolutistične države in njenih zajedalcev — plemstva in visokega uradništva, nista pa rešila vprašanja človeškega blagra dokončno. Po načelu neomejene svobode se je razmahnil brezobziren boj, v katerem pa ni zmagal sposobnejši in poštenejši, temveč vedno le brezobzirnejši, človek kosmate vesti, trdih komolcev in neusmiljenega srca. Da pa je bilo zlo tem večje, je človeštvo v takem zmagovitem nasilniku videlo vzor in utelešenje načela svobode in osebne sposobnosti, namesto da bi se odvrnilo od njega in ga zavrglo kot grdo spako in potvoro novega družabnega ideala.

Tako so se preko glav in hrbtov množic dvignili poedinci, nagrmadili v svojih rokah vsa gmotna sredstva in zlasti sredstva produkcije. Postali so gospodarji delovnega trga in spravili v odvisnost delavne množice. Odvisnost človeka od zemlje je prešla v še hujšo in sirovejšo odvisnost človeka od sočloveka.

Tenka plast teh novodobnih mogotcev se je pojavila v vsakem narodu in zasedla nekdanje položaje plemstva in visokega uradništva v državi, se polastila na videz zakonitim potom državne sile in spravljala množico v še večjo gospodarsko robstvo.

Narodi so se razklali v vrsto onih, ki so jim bila na razpolago vsa gmotna sredstva in v preostalo ogromno množico neposedujočih ali vsaj malo posedujočih. Ker pa mora človek najprvo zadoščati telesnim nujnim potrebam in šele potem zadobi smisel za višje duhovne potrebe in dobrine, je ta razkol v vsakem narodu povzročil, da se je vsa kultura natrpala v zgornji plasti mogotcev, množice pa so padle v bedo in s tem v brezkulturnost, kajti koder je beda, tam kulture ni.

Bogastvo je prvim omogočila kretanje po vsej zemlji, vživanje kulturnih dobrot vseh narodov in jih tako odtrgalo od rodnih tal svojega naroda, v katerem so izven sebe videli samo še maso manjvrednih. Tako je pričela nastajati mednarodna, svetovnjaška kultura bogatih nasproti mednarodni brezkulturnosti obubožanih. Umevno je, da se je smisel za življenje prvih popolnoma predrugačil in se odtujil nekdanjemu kulturnemu vzoru svojega naroda. Tako so se pojavom dveh slojev razvile v okviru istega naroda nove miselnosti, drugačna pri bogatih kakor pri obubožanih. Tako je bila razbita skupna miselnost in uničeno enotno vrednostno merilo, bistveni pogoj za obstoj skupne, enemu narodu lastne kulture. Kar ni doseglo posplošenje gospodarskih dobrin med posameznimi narodi, do tega, do uničenja svojstvene narodne kulture, je privedla nova miselnost.

(Dalje)

Slovenska beseda

Vlado Kreft

Leto 1550. je dalo Slovencem prvo knjigo. Odtlej se je slovenski jezik stalno izpopolnjeval po zaslugi slovenskih jezikoslovcev, pesnikov in pisateljev.

Z razširjenjem slovenske knjige med preprosto ljudstvo se je pričel razvijati in dramiti tudi slovenski narodni čut. Iz napol zavednega in od habsburških oblasti tlačenega človeka je začel rasti polagoma zavedni slovenski narod, ki v preteklem stoletju ni hotel sprejete mlačnega ilirizma. Oprt na svoje kulturne delavce je odločno odklonil ideje ilirizma Ljudevita Gaja in njegovih slovenskih prijateljev.

Ob koncu 19. stoletja sta si v Sloveniji stala nasproti dva politična tabora: klerikalni pod vodstvom duhovništva in liberalni pod vodstvom slovenskih svobodomislecev. Odveč bi bilo razčlenjevanje dobe za 30 let nazaj. Ta doba je v marsičem žalostna podoba vdanosti in hlapčevstva nekaterih slovenskih političnih delavcev nemškemu potujčevanju. »Südmarka« je ponemčevala slovenske vasi in trge posredno ali neposredno podprta od nekaterih slovenskih politikov. Greh, ki je bil storjen v preteklosti, še danes ni odpravljen. Če potuješ po slovenskem Štajerju, ga občutiš v mentaliteti slovenskega preprostega človeka.

Z letom 1918. smo stopili v lastno državo, kjer naj si delijo tri samostojne skupine južnih Slovanov enake pravice in dolžnosti in kjer naj bo vsakomur zagotovljen neoviran razvoj njegovih v preteklosti ustvarjenih kulturnih in narodnih vrednot.

Kmalu po prevratu lahko v Sloveniji spet zabeležimo v političnem življenju dve grupi: bivša klerikalna stranka je postavila samoslovenski program, hoteč na ta način obdržati svoje postojanke med ljudstvom. Druga skupina je nadaljevala svojo naprednost z jugoslovanskim programom, ki je danes toliko jasen, ker hoče sintezo slovenstva, hrvatstva in srbstva — jugoslovanstvo. Kam ta spojitev pelje in na čigar škodo se uveljavlja, ni baš težko ugotoviti. Mnogo je bilo o tem že napisanega. Toda slovenskega ljudstva doslej še nihče ni vprašal, ali to sploh hoče ali ne.

Povdarek narodnega edinstva je postalo geslo takozvane nacijske fronte, ki ima svoje pristaše tako med Slovenci kot Srbi in Hrvati. Ta nacijska fronta vidi v tem rešitev vseh perečih vprašanj našega državnega življenja, bodisi gospodarskega ali političnega značaja. Ker je pri nas politično delo vladajočih skupin precejšnje merilo za uveljavljanje njih določenih želj ali celo idej, seveda tega merila ne gre podcenjevati. Geslo: kar ne gre svobodnim potom in naravno, je treba izvesti z zakonom, je pri nas že močno zakoreninjeno. Radi tega (in to lahko označimo kot diktat od zgoraj navzdol) padamo iz skrajnosti v skrajnost. Zanimivo pa je, da posamezne skupine smatrajo te skrajnosti za edino zveličavne in pravilne pa čeprav jih potem naravni razvoj že po nekaj letih sam demantira. Vse to lahko imenujemo politične poiz-

kuse, ki zanemarjajo gospodarska vprašanja in ženejo naš narod v popolen gospodarski pogin. To trenje posebno hudo občuti zlasti slovenski narod.

Nedvomno je, da smo Slovenci narod, saj imamo svojo samoniklo kulturo, svojo zgodovinsko preteklost, dasi ni tako junaška kot ona pri Hrvatih in Srbih. Imamo tudi svojo narodno samobitnost in zavednost, ki morda v duši slovenskega priprostega človeka ni tako močno razvita kot pri drugih narodih.

Borba, ki se vodi pod geslom za in proti narodnemu edinstvu, ni borba ljudstva, ampak borba dveh političnih skupin, ki se hočeta na svoj način ohraniti in si celo med ljudstvom priboriti večino za svoje gole strankarske namene. Pribijem lahko, da je slovensko ljudstvo daleč od te borbe, ki nima nikjer svoje narurne utemeljitve. Slovenski kmetski in delavski narod se prav gotovo ne strinjata z onimi političnimi skupinami, ki na račun strankarske konjunkturo osvajajo slovenski program; odklanja pa tudi vse tisto, ki zatajuje slovenstvo, ki ni slovensko, pa bodisi, da so to navadne tiskovine, bodisi da so to »enotne« učne knjige ali karkoli sličnega. Naš kmetski in delavski narod prizna enakopravnost srbskega in hrvatskega jezika in zahteva, da se vsem da možnost neokrnjenega svobodnega razmaha, kakor pri ljudstvu, tako tudi v uradih in v šoli. Naš narod hoče to državo in smatra, da se prilike v državi uredijo brez fraz za narodno ali proti narodnemu edinstvu. V tem je treba postaviti za vzgled Švico. Sožitje vseh treh narodov, ki sestavljajo Jugoslavijo, ni in ne more biti odvisno od povdarka ali negacije narodnega edinstva, pač pa od pametne in trezne gospodarske politike.

Tudi kmetska in delavska mladina ljubita slovensko besedo, jo čuvata in branita, vendar radi tega ne uganjata nobenega samoslovenstva ali integralnega jugoslovenstva. Nasprotno: kmetska in delavska mladina vidita ravno v neomajnem razvoju vrednot slovenskega, hrvatskega in srbskega naroda predpogoj za ureditev prilik v naši državi. Seveda, prepogoj pa je, da se do temeljev uniči in izloči škodljivi duh strankarstva.

Španska

(Odlomki iz povesti »Tretji rod« — Nadaljevanje)

Lojze Zupanc

»Kaj je v Ljubljani novega?« so od vseh strani silili vanje radovedneži.

Žličarjeva pa je trudno zamahnila z roko pred obrazom, si prevezala naglavni robec ter razdraženo zavpila:

»Ljubljjančani crkavajo ko svinje za rdečico...«

»Pripovedujejo, da je za debele nevarno. Španska se teh najraje loti,« je nadaljevala Bankova.

»Hej, Škalarca, potlej se pa le pripravi na zadnjo uro. Saj ti jih imaš okrog sto, kaj?« je silil v suho sosedo zbadljivi Julče Cunder.

»Smrkavec!« je zavpila Škalarca užaljeno.

»Kaj, baba, kaj si rekla?« se je pričel repenčiti Cunder.

»Kar lepo molči, pokveka!« se je zdajci oglasila natakknjena Žličarka. »Materi se zahvali, da te je kruljavega na svet prinesla, drugače bi zdajle kaj malo stegoval svoj umazani jezik. Takšne dvajsetletne pobe, kakor si ti, imajo Lahi bojda zelo na piki. No, radovedna sem, kje bi že pestoval zdajle svoja čreva, če bi te vpoklicali!«

»Jo viš, babo, kako je napurjena,« se je pričel umikati Cunder.

Žličarka pa je vpila dalje:

»Halo, Gregor, šnopsa na mizo, da bomo še v popku zatrlé špansko, če se nas je prijela v Ljubljani!«

K njej se je sklonila gospodinja Ana in ji tiho šepetnila:

»Jera, nikar spet ne prični. Bodi pametna in pojdi domov. Ves dan so bili otroci sami, k njim pojdi in jim skuhaj večerjo.«

»Ti se brigaj zase, mene pa pusti. Že vem, kaj delam. Mar misliš, da bom te uboge kronice, ki sem jih danes zberačila, zaprla v predal in čakala, da jih bo zapil Aleš, če se bo sploh še kdaj povrnil? Prekletó dobro vedo gospóda na Dunaju, čemu so nam jih namenili!«

»Jera, vidim, da počenjaš vse te stvari, ki tebi niso podobne, samo iz obupa. Nikar tako, otroke imaš.«

»Vrag naj vzame še otroke!« je zdajci Žličarka zakričala na vsa usta. »Kar pokrepajo naj! Če bodo danes, jim jutri ne bo treba. Alo, šnopsa sem, pijmo na zdravje Avstrije! Da bi jo le še ne vzel hudič, kakor ji prerokujejo. Sto let naj še živi, cesar pa tristo, da bo lahko preživjal naše pankrte, ker jim je očete pobral z domačij in jih nagnal v fronto! Živela vojna, živel cesar, da bi ga le uši požrle!«

Zdaj se je oglasil Grebenc: »Jera, ne čakaj v moji hiši budalosti. Stene imajo ušesa. Ne plentaj neumnosti, če nočeš, da boš še ta teden visela!«

Toda ljudem v gostilni je bilo malo mar, kaj je vpila Žličarka. Prerekali so se med seboj, govorili o zlatih mirnih časih, se drli o vsem mogočem, a jeziki so se jim vedno bolj zatikali. Pijanost je dosegla vrhunec: od časa do časa se je kdo izgubil iz izbe, odšel je venkaj, kjer se je izbljuval.

Ura je tekla že na enajsto, ko je v gostilno vstopil vojak v raztrgani obleki in ves porastel po licu. V roki je držal gorjačo in z bliskajočimi očmi se je pričel ozirati po zbranih ljudeh. Njegov nenaden prihod je vse zbegal, da so samo zijali vanj; nihče ga ni poznal. On pa je skočil, kakor da bi ga pičil gad, k pijani Žličarki, jo zagrabil in potegnil izza mize ter zakričal:

»Cipa, sakramenska, tak tukaj te najdem? Doma pa umirajo otroci od vročice in gladu!«

In udaril je po ženski, da se je takoj streznila.

Zdaj so ga spoznali — Aleša, gospodarja iz Trebeža. Jera je zagnala vrišč in stekla venkaj, on pa je zdrvel za njo; in vselej, kadarkoli jo je dohitel, jo je oplazil z gorjačo.

»Joj, ubil me bo! Ubil me bo, živina!« je vreščala Žličarka vso pot do Trebeža.

(Konec prihodnjic)

Iz življenja pri nas in drugod

Zbira in podaja dr. Branko Vrčon

(Nadaljevanje)

IV.

Že v srednji Italiji smo na posameznih primerih ugotovili, da se kulturno stanje italijanskega podeželja tem bolj slabša, čim bolj se pomikamo proti jugu. Že to nam daje slutiti, da se bližamo predelu Italije, ki daleč zaostaja za severno Italijo, kjer so razmere podeželja, kakor smo videli, vsaj nekoliko podobne razmeram pri nas. Od Rima navzdol pa stopamo v čisto nov svet, ki z našim ne vzdrži nobene primere in ki nas že po svoji zunanosti tako močno frapira, da se začudimo, kako so v današnji zedinjeni Italiji sploh še možne tako velike razlike v vsem tistem, kar imenujemo »civilizacijo« italijanskega naroda. Pri tem seveda ne pomislimo, da se beseda »civilizacija« nanaša v Italiji še vedno samo na *del* italijanskega naroda, morda samo na ono *elitno plast*, o kateri tako rad govori Mussolini, ko ima v mislih »narod«, »nacijo«, ki pa je tudi zanj nekaj povsem drugega kakor — ljudstvo, »popolo«, masa, ki živi svoje posebno življenje...

In kar nas še najbolj preseneča, je dejstvo, da tudi fašizem, ki se sicer zelo postavlja z uspehi na vseh poljih, do danes še ni zravnal obupnih razlik med italijanskim severom in jugom, kakor nam to najbolj zgovorno dokazuje naš publikacija, ki je, kakor smo že v prvem poglavju poudarili, uradnega značaja, ker jo je izdala zveza *fašističnih* poljedelskih sindikatov v Rimu. Nihče nam zato ne bo mogel očitati, da smo v risanju podobe italijanske vasi v južni Italiji pristranski. Tudi tu velja pravilo, ki sem si ga bil postavil takoj v začetku našega proučevanja italijanskega podeželja, da podajam sliko tega podeželja le po direktnih virih, ki so sami dovolj zgovorni.

Za primer podeželskega življenja in razmer, v katerih živi italijanski kmet na jugu Italije (Apulija, Kampanija, Bazilikata, Kalabrija in Sicilija) bi lahko vzel več pokrajin: Brindisi, Campobasso, Catanzaro, Caltanissetta, Catania itd., katerih vsaka ima nekaj posebnosti, ki so značilne za italijanski jug, vendar se mi zdi, da so vse te posebnosti popolno združene v pokrajini *Matera*, ki leži na jugu od znanega mesta Bari (v Bazilikati) in sega proti jugovzhodu do Tarantskega zaliva. Za boljše razumevanje prilik v tej zaostali italijanski pokrajini pa hočem iz zaključnega poglavja naše knjige podati najprej nekaj značilnih splošnih karakteristik italijanskega juga:

»Na jugu in na otokih, če izvzamemo nekatere gospodarsko malo bolj ravite cone, živi večina kmetkega prebivalstva in poljedelskih delavcev v velikih središčih mestnega značaja. To zbiranje v večjih centrih ima svoj izvor v zgodovinskem razvoju, ker izhaja iz potrebe obrambe pred številnimi in ponovnimi vpadi Saracenov, ki so se izkrcavali ob jadranski in tirenski obali, tam pustošili in počenjali najrazličnejša grozodejstva ter končno odpeljali v strašno suženjstvo može, žene in otroke. Zato so tu ljudje močno zanemarili svoja

polja. To in pa ostanki fevdalnega gospodarstva, katerega znaki se srečujejo še danes, ima za posledico neobdelanost zemlje, ta pa malarijo, ki spet po svoje odvrča one redke, ki so dobre volje in pridnih rok, da bi se tu za stalno naselili s svojimi družinami.

Res je sicer, da se v nekaterih bolj obdelanih predelih nahajajo tu in tam tudi gospodarska poslopja, postavljena na odprtem polju, v katerih žive vsaj najpotrebnejši poljedelski delavci, toda to so še vedno samo izjeme, dočim se v pretežni večini razvija poljedelsko življenje na poljih juga približno na spodaj označeni način.

(Dalje prihodnjic)

Za čast, veljavo, moč vasi naj delo naše nam zori

DELO NAŠIH DRUŠTEV

KMETSKE MLADINSKI TABORI,
združeni s tekami koscev in žanjic

21. junija: *Notranje gorice*: tekma koscev: I. mesto dosegel tov. Alojz Sojer, II. tov. Alojz Založnik, III. Anton Oblak. Zvezin delegat: tov. France Gerželj.

Donačka gora: tekma koscev.

28. junija: *Šinkov turn*: tekma koscev v Radomljah. Zvezin delegat tov. France Gerželj. Pododborov delegat tov. Lojze Avsec.

29. junija: *Moravče*: tekma koscev v Krtini. I. mesto dosegel tov. Ludvik Šlibar. II. Tomaž Cerar, III. Miha Peterka. Zvezin delegat: tov. Lojze Avsec.

5. julija: *Vihre*: tekma žanjic. Združena društva: *Beričevo*, *Dobrunje* in *Šmartno ob Savi*: tekma koscev v Zadobrovi (povorka in kulturno zborovanje prepovedano).

Grahovo: tekma koscev na Lipsenju: I. mesto: tov. France Funda, iz Žerovnice, II. tov. Andrej Zabukovec, *Grahovo*, III. tov. Andrej Šega, Žerovnica. Zvezin delegat: tov. Ivan Korošec.

Skoke: tabor kmetijske mladine, združen z razvitjem zelenega društvenega prapora in proslava 400 letnice Skok. Zvezin delegat: tov. France Gerželj.

Šmarnogorsko okrožje v Mostah pri Komendi: okrožna tekma žanjic. Zvezin delegat: tov. dr. Viktor Maček.

Novi prapor našega društva v Skokih

Sela-Gaberje: tekma žanjic.

12. julija: *Hum pri Ormožu*: tekma žanjic. Zvezin delegat: tov. Joško Tomažič.

19. julija: *Št. Vid nad Ljubljano*: tekma žanjic. Zvezin delegat: tov. France Gerželj.

BOHINJSKA ČESNJICA

Tukajšnje društvo ima za sabo šele eno leto društvenega delovanja, pa ima že precej bogato kroniko. Čudno se zdi marsikomu, kako da je v najskrajnem gorenjskem kotu, v romantičnem Bohinju, vzniklo edino društvo v tem predelu Gorenjske. Pa ni prav nič čudno, če upoštevamo, da je tu precej zavednih in naprednih fantov in deklet, ki skrbje za povzdigo naše vasi.

Lani v juniju smo imeli ustanovni občni zbor. Funkcionarji so prevzeli nase skrb in težko nalogo. Kako vestno in temeljito je delovalo društvo pod njihovim vodstvom, nam dokazujejo številne prireditve, ki jih je imelo društvo v prvem letu. Že 21. julija lani je bila zelo lepo uspela tekma žanjic. Ljudstvo je bilo zelo navdušeno, saj je bila to prva in edinstvena prireditev v našem kraju. Ob tej priliki nam je tudi Nj. Vis. knez namestnik Pavle blagohotno daroval dragočeno darilo. Dne 13. oktobra se je vršila konjska dirka in vinska trgatav s šaljivo pošto. Pri dirki je tekmovalo osem tekmovalcev.

V zimskem času smo si iz skromnih dohodkov nabavili knjižnico, ki zelo koristi članom pri njihovi izobrazbi. Na pobudo našega društva se je novembra pričel v Bohinjski Srednji vasi gospodinjski tečaj pod vodstvom učiteljice gđc. Hiršanove. Tečajnice so bile večinoma članice našega društva. Pridno so se učile tri mesece in ob koncu februarja so kot zaključek tečaja uprizorile igro »Boj za doto« in nekaj pestrih točk. Ob tej priliki se gđc. Hiršanovi najlepše zahvaljujemo za veliko požrtvovalnost, ki jo je s svojim trudom doprinesla za izobrazbo naših deklet. Januarja smo dvakrat uprizorili igro »Črna žena« z glavno vlogo Francke in Joža Dobraveca.

Da bi pa znali poleg svojega jezika še katererega drugega, je obiskovalo precej članov in članic nemški tečaj pod vodstvom ge. Albine Kosmač. Kot zaključek letošnjega dela smo v marcu uprizorili burko »Drzni plavač«, kjer je imel glavno vlogo tajnik Janko Stare.

Dne 19. aprila pa smo imeli svoj I. redni občni zbor, na katerem je bil izvoljen sledeči odbor: predsednik: Sodja Anton, podpredsednica: Čuden Minka, tajnik: Stare Janko, blagajnik: Langus Janko.

Upamo, da bo novi odbor prav tako vestno vršil kulturno delo v naši vasi ter tako sčasoma doprinesel nam in našim potomcem lepše dni!

OBSODBA

RADI ZELENIH SRAJC IN KRAVAT

Zvezin tajnik je bil od ljubljanske policije kaznovan na globo Din 1000.—, oziroma 10 dni zavora, ker je obdolžen, da je propagiral nošnje naših zelenih sraje in kravat. Navajamo izpisek iz tozadavne kazenske razpredelnice, ki se dobesedno glasi:

»Prestopek, katerega se obdolženec obdolži: Prestupak § 3. tač. 7. zakona o društvih, shodih i posvetih ex 1931 god. i naredbe ministarstva unutrašnjih poslova z dne 26. februarja 1917 avstr. drž. zak. št. 79 počinjen time što je radio na tome, propagiranjem medju članstvom i putem tiska, da članovi društva Zveze kmetskih fantov in deklet nose zelene kravate i košulje — i ako to nije predvidjeno u pravilima, niti društvo poseduje za to posebno dovoljenje kr. banske uprave u smislu pomenute ministarske naredbe.

Kaj in kako se je obdolžencu dokazalo: Prestopek § 32. t. 7. zak. o društvih, shodih in posvetih dokazan po lastnem priznanju, uradnih opazbah.

Kaj obsega razsodba, kdaj in po katerih zakonitih določbah se je izrekla, uradni podpis: Se spoznava krivim prestopka, ki je pod rubriko IV. naveden in se obsodi po § 36. zakona o društvih, shodih in posvetih ex 1931. leta na globo Din 1000.— v prid državne blagajne, eventualno na 10 dni zavora in stroške kazenskega postopanja Din 20.— ter izvršitve kazni.

Proti tej razsodbi je prosta pritožba na kr. bansko upravo Dravske banovine, ki bi se imela tekom 24 ur po razglasitvi pri upravi policije naznaniti in tekom nadaljnjih 3 dni izpeljati (tekom 14 dni pri upravi policije vložiti).

Uprava policije v Ljubljani, dne 23. VI. 1936.
Bardek s. r. <

Pripominjamo, da je v imenu obsojenca vložil odvetnik *tov. dr. Viktor Maček* naslednjo pritožbo:

»Proti kazenskemu nalogu in razsodbi Uprave policije v Ljubljani z dne 23. VI. 1936., s

katerim se obsoja radi prestopka § 32., t. 7. Zakona o društvih, shodih in posvetih, po § 36. istega zakona ex 1931. leta, na globo Din 1000.— v prid drž. blagajne, oziroma na 10 dni zapora, predlagam po svojem izkazanim zasopniku dr. Viktorju Mačku, odvetniku, Ljubljana, Tavčarjeva 3, pravočasno že prijavljeno pritožbo, na katero podajam prav tako pravočasno sledečo

o b r a z l o ž i t e v :

Citirana naredba ministrstva notranjih poslov z dne 26. februarja 1917, št. 79. avstr. zak., nikakor ne določa, da mora biti izdano posebno dovoljenje za nošenje uniforme pismenim potom. Prav tako so odločbe upravnih oblasti v smislu § 106. zakona o upravnem postopku možne tako pismenim kakor ustmenim potom. Zveza društev kmetjskih fantov in deklet v Ljubljani pa je že l. 1932. ob priliki sprejema društvenih funkcionarjev predložila banu prošnjo, da smejo člani v Zvezi včlanjenih društev v znak tovarištva nositi zelene srajce in kravate in je tej prošnji ban ustmeno tudi dovolil in izrecno dal ustmeno dovoljenje. Prav tako je g. dr. Marušič v svojstvu bana posetil številne prireditve Društev kmetjskih fantov in deklet in je imel priliko uradno opazovati, da so člani nosili zelene srajce in kravate, pri čemer je večkrat ponovno odobral tako nošnjo. Ob priliki 10-letnice obstoja Zveze društev kmetjskih fantov in deklet in s tem v zvezi prirejenega tabora kmetjske mladine, ki ga je Zveza priredila v Ljubljani dne 8. in 9. septembra 1934 pod pokroviteljstvom blagopokojnega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja, je Njegov zastopnik, ki se je tudi udeležil te prireditve, bil opozorjen na to nošnjo ter to še izrecno pohvalil. Čudim se, da so tako naši člani skozi 4 leta mogli z dovoljenjem in priznanjem najvišjih političnih oblasti v Sloveniji in pod Kraljevim pokroviteljstvom uporabljati zelene srajce in kravate in se nihče nad tem ni spodtaknil ter se to ni smatralo za nekaj protizakonitega ali za nekaj protipredpisnega. Čudno je to tudi vplivalo tembolj na naše članstvo, ki je po smernicah Zveze vedno stalo na konstruktivnem programu svoje organizacije, ki ima izključno kulturno obeležje.

Kazen, ki je bila naložena meni, povzroča veliko zaprepaščenje med članstvom in med društvi, ki na deželi družijo v svojih vrstah kmetjsko in delavsko mladino in jo usmerjajo ter vzgajajo v kulturnem delu na temelju konstruktivnega državnega in narodnega programa ter jo tako odvrtaajo od vplivov pogubnih sil. V moji osebi je s tem kaznovana Zveza in vsi ti člani, ki verujejo v ta program, od državnih oblasti odobren in ki zasluži vso podporo, ter jo je tudi do nedavnega časa res užival. Predlagam, da se v dokaz resnice gornjih navedb zasliši bivši ban dr. Drago Marušič, minister n. r. in senator, Ljubljana, Šubičeva ulica 3.

Sicer pa kazen tudi formalno ni utemeljena, ker v pozivu, ki je bil objavljen v Kmetjskem listu, ni bilo besede o tem, da gre za uniformo. Zelene srajce in kravate brez dvoma ne tvorijo še uniforme, ker gre pri tem komaj za en, in sicer nebitven del človeškega oblačila.

Pobijana razsodba je torej po dejanskem stanu in s pravnega vidika nezakonita.

P r e d l a g a m ,

da se odstopijo Kr. banski upravi v Ljubljani spisi, ta pa naj po izvedbi ponujenega dokaza pobijano razsodbo razveljavi in tako izpremeni, da me oprosti vsake krivde in kazni.

O uspehu te pritožbe bomo še poročali.

JANEZ LANGUS, UMRL 15. JULIJA 1936.

Dragi tovariš!

Ne morem verovati svojim očem, da ležiš zdaj v grobu, saj smo še pred kratkim tako radostno prepevali. In vendar je res! Kruta in neizprosna usoda Te je iztrgala iz naših vrst sredi najlepšega cvetja. Bil si v najlepših letih, imel si vse polno načrtov in idealov, a zdaj so na mah bili prekrizani vsi ti Tvoji načrti in vsa Tvoja stremjenja in želje se Ti niso izpolnile. Da, bela smrt čaka nas vse, samo težko je, če mora človek zapustiti svet tako mlad kot si bil Ti, tako veselega in zdravega značaja.

Trnjeva je pot skozi življenje in treba je delati in žrtvovati se. To si vedel tudi Ti. Delal si, kar so Ti dopuščale moči, delal si

preveč. V svoji mladostni agilnosti si spregledal vse. Tvoje delo je bilo vsestransko. Mnogo si se trudil in prizadeval za kulturni napredek in povzdigo, udeleževal si se v vseh naprednih kulturnih in gospodarskih društvih in organizacijah. Društvo kmetijskih fantov in deklet je s Teboj izgubilo najboljšega sodelavca in Tvoji tovariši ter tovarišice Te bodo zelo pogrešali med svojimi vrstami, saj si bil najbolj priljubljen med vsemi. Žrtvoval si se mnogo za kmetjsko misel in delo in sredi tega dela si žrtvoval končno tudi samega sebe. Za to Tvojo neumorno delo se Ti zahvaljujemo vsi in s solzami v očeh ter s turobnim srcem Ti poklanjamo venco in želimo, naj Ti Bog nakloni zaslužni mir in pokoj.

Glej, Janez, skoro vsi Tvoji prijatelji in znanci, Tvoji bližnji in daljnji, če so le mogli, so prišli, da so spremili Tebe, naj-

ljubšega prijatelja, na Tvoji zadnji poti. In mnogi, ki se niso mogli udeležiti te prežalostne poti, v mislih spremljajo Tebe, ki si se zdaj preselil tja, od koder ni več vrnitve.

Janez, položili smo Te v domačo grudo, katero si neizmerno ljubil, mrtvaški zvon je pel Tebi v zadnji pozdrav, nam pa v nepozabni opomin:

Danes meni, jutri tebi!

Tovariš! Ne bodo Te mogli pozabiti Tvoji prijatelji, nikoli pa Te ne bodo pozabili Tvoji domači, zlasti še, ker si že drugi, ki jim ga je nepričakovano tako mladostnega ugrabila smrt. Zđaj si pretrpel vse. Tvojim domačim v tolažbo naj bo, da so imeli sina, ki je bil najboljši med najboljšimi.

Janez, končno Ti v imenu vseh tovarišev in tovarišic kličem zadnjikrat v slovo:

Zbogom, Janez! Nasvidenje!

Tvoj prijatelj Janko.

MALI KOSEC

Joško Tomazič

*Fantiček sem še mlad,
da še dolgo ne bom »soldat«,
kositi pa že znam,
kar zdaj pokažem vam!*

*Kosa bo rezala,
travnica padala,
mala grabljica
pa ročno grabljala.*

*Fantički mlajši vi,
ki vas roj krog mene stoji,
tuđ' vi učite se kositi,
kosó klepati jo brusiti,*

*ker pri nas pač navada taka je,
da le tisti pravi fant je,
ki se nikogar ne boji
in ki že krepko kosi!*

Gornja pesmica je bila prirejena za prvo temo »malih koscev«, ki je bila v Lačavesi dne 7. junija 1936 in jo je ob tej priliki recitiral *Gustek Praprotnik*.

BLOKE

V Loki pri Zidanem mostu se je poročil naš agilni pevovodja tov. *Košorok* z gđ. *Zorico Vrtovec*, učiteljico iz Velike Kostrevnice. Bloška kmetjska mladina jima v novem življenju želi mnogo sreče in zadovoljstva.

V delu, v trudu, v zmagi zvesta zemlji — žena in deklé

O ŽENSKIH ODSEKIH

Toliko že razpravljamo o Ženskih odsekih, vedno čitamo v okrožnicah, v »Grudič« ustavnjavljate Ženske odseke ali »vsako društvo mora imeti Ženski odsek«, toda vse skupaj ni nič! Kjer ga še nimajo, taki pozivi ne za-ležejo, kjer pa so, tam manjka po večini prave delavnosti. Predsedniki se pritožujejo, da načelnica sicer skliče sestanek, ali dekleta ne

pridejo. Kaj je temu vzrok? Zakaj, odkod to mrtvilo? Treba je ugotoviti to, da bomo ve-dele, kako je treba pričeti, kjer dosedaj ni bilo uspehov.

Moje mnenje je, da moramo pričeti najprej pri vodstvu odseka. Zdi se mi, da ponekod nima društvo v odboru nobenega dekleta. Ze-to je velika napaka. Saj smo o tem že raz-pravljale na eni izmed pododborovih sej Žen-

skih odsekov, kjer smo zahtevali, da mora vsako društvo imeti v odboru sorazmerno število članov in članic. Mnogokrat pridejo pri društvih zadeve, ki jih bolje razumejo dekleta nego fantje. — Za vodstvo odseka se izvoli načelnica. Najbolje je, če jo volijo vse tovarišice, lahko se jo pa tudi izvoli na kaki odborovi seji. Ker je od načelnice odvisno delovanje odseka, zato se ne ozirajte na predloge fantov, niti na razne zamere, niti na prigovore, da je ta ali ona iz boljše hiše, ali bolj izobrazena, marveč izvolite najbolj agilno, priljubljeno in razsodno članico.

Novo izvoljena načelnica naj skliče takoj prvi sestanek, kjer obrazloži pomen in namen odseka. Pripraviti si mora prej načrt, po katerem izvaja uro sestanka. Ni vseeno, če zbere dekleta in nato šele razmotrivajo, zakaj so se prav za prav zbrale, ker se pri tem dolgočasijo in odidejo domov brez vsakega haska. Tako izvedeni sestanki so pogosto povod besedam: »Čemu bi hodile na sestanke, ko ničesar ne napravimo!« Seveda ima načelnica mnogo neprilik. Nekaterih članic ne pustijo ob večerih zdoma, zato se je treba točno dogovoriti za čas sestanka. Najbolj prikladna je zgodnja popoldanska ura ob

nedeljah, ker je tako ustrezno tudi onim, ki so rade ob nedeljah proste. Če pride slučaj, da je večina deklet zadržanih, se sestanek odpove in se določi za drug dan. Obvestiti morate vse članice s polo, ne kot je v navadi, samo nekatere in te naj druge.

Prihajajte točno ob določeni uri!

Sedaj v poletnem času naj bi se mesto sestankov vršili izleti. Ti popoldanski izleti naj bi služili zabavi in oddihu po celotedenskem delu. Med pogovori naj bi se razvijale tudi primerne debate o gospodinjstvu ali čitvu. N. pr. vsaka pove svoje mnenje o »Grudic«, kaj ji ugaja, kaj ne, dalje o »Zdravju«, »Sadjarju in vrtnarju«, »Kmetovalcu« in strokovnih knjigah, ki nam dajejo povod za primerne debate. Če nam kdaj manjka pojasnil, ali se za kaj posebno zanimamo, tedaj napišemo vsa vprašanja in jih odpošljemo za naš kotichek. Tu bodo natisnjena vprašanja in odgovori, nakar pa bodo na ta vprašanja lahko odgovarjale vse tovarišice.

To so torej moje misli o odseku. Vsaka tovarišica bo imela kaj pripomniti k temu članku, zato naj svoje misli napiše za prihodnjo številko, tako da bomo čule mnenje vseh tovarišic.

A. K.

Zapiski

PRIMOŽ TRUBAR

Letos je v juniju preteklo 350 let, kar je umrl *Primož Trubar*. Obletnice so se spominile vse slovenske politične in kulturne skupine, tako da je možno reči, da končno ves narod nedeljeno prizna veličino in pomen Primoža Trubarja za kulturni razvoj in rast slovenskega naroda. V nekaterih taborih je šlo trdo in je bilo treba nad sto let, da je bil Primož Trubar končno le priznan. Toda šlo je le, in tako imamo Slovenci poleg Prešerna in Cankarja še Trubarja, ki ga nedeljeno vsi priznamo.

Protestantovski verski nauki in upor proti Rimu, ki ga je načel takrat Trubar, je danes dejansko brez pomena in je že pozabljen. Tembolj živo pa stopa v ospredje Trubar kot prvi zidar naših slovenskih kulturnih temeljev, na katerih se je dalje gradila slovenska kultura. Primož Trubar je naše kulturno izhodišče, tako kot je Matija Gubec naše so-

cialno-gospodarsko izhodišče. Vprav on je bil prvi, ki je v pravem pomenu besede zaslutil v Slovencih — narod. Kot slovenski kmetijski sin je spoznal, da je edino občevalno sredstvo, s katerim se narod lahko uveljavi — njegov jezik. Za to spoznanje se je Trubar živo zavzel ter je za ta svoj vzor živel, delal z brezprimerno požrtvovalnostjo, trpel in umrl. Danes si tiste čase težko predstavljamo. To je bila doba, ko je bil slovenski jezik zaničevan in preziran. Gospoda je govorila svoj gosposki jezik — nemškega. Slovenski jezik pa je bil smatran za jezik hlapcev in dekel. Slovensko ljudstvo je bilo popolen duševni in gospodarski suženj. V tistih mračnih dneh, polnih gorja in trpljenja, je zasvetila luč oznanenja in poguma. Trubar je poveljčal slovensko besedo in jo uveljavil v prvi slovenski knjigi. Kot neznatni kmetijski sin je nenadoma poklical v kulturno zavest in življenje ves svoj narod. Obenem pa je

učil svoj narod tudi misliti z lastno glavo in ga tako navajati k samostojnosti. Slovenski človek je prislunil in je začel čislati in spoštovati svojo največjo dobrino — svoj jezik.

»Preljubi Slovenci«, tako je začel Trubar. In ljudstvo se je zganilo. Tega pogumnega klica v materinščini ljudstvo ni več pozabilo, ampak se ga je čedalje tesneje oklepalo in tako v tistih težkih dneh ohranilo do današnjega dne slovenski jezik, kulturo in naše narodne vrednote.

Danes ni nobenega spora več: Primož Trubar, ta pogumni kmetski mož, je naše slovensko kulturno izhodišče, temelj, na katerem je zgrajeno vse, kar je kasneje nastalo. Mi smo njegovi potomci po duhu in ideji. Trubar je naše kulturno izhodišče, odkoder gradimo naprej, zidamo višje in višje svojo narodno kulturo, svoje narodne kmetijske vrednote in smo čedalje kulturno naprednejši. Na grmadi so zgorele Trubarjeve knjige. Duh slovenske narodne zavesti, ponosa in samostojnosti pa je obrodil bogat sad, ki ga mi, kmetiska in delavska mladina visoko cenimo in spoštujemo in ga bomo vselej branili in čuvali, zakaj brez slovenskega jezika, brez slovenske besede ni slovenskega naroda.

JOSIP STRITAR

Začetkom julija je bilo 100 let, kar se je v Podsmreki pri Velikih Laščah na Dolenjskem rodil slovenski pisatelj, pesnik in kritik *Josip Stritar*. Na podeželju je Stritar znan posebno po svojih kmetijskih povestih, v katerih prikazuje večinoma kmetško življenje kot ga je bil doživljal, ko je bil še v domači vasi pastir. Te svoje spomine iz vaškega življenja kaj spretno riše in jih zlasti rad navdihuje s precejšnjo solzavostjo in rahločutjem. V slovenskem slovstvu je Stritar ustvaril mnoge vrednote, zlasti je pa pomembno njegovo prizadevanje za uveljavljanje in priznanje Prešerna.

Letošnja proslava 100 letnice rojstva Stritarja, ki je bila 4. in 5. julija v Velikih Laščah in Podsmreki, je imela kaj čuden prizvok. Vsa zadeva je nekako dišala po monopolu, tako da se je nekatere vidne kulturne organizacije, kljub temu, da so bile povabljene, niso udeležile. Tudi je o njej poročal le del časopisja. Drugi so stali ob strani in gledali. Tokrat se je ob Stritarjevi proslavi

že spet na dokaj zgovoren način manifestirala stara slovenska zabloda, ki jo lahko imenujemo kulturno zakupništvo. Tega ali onega zaslužnega pokojnika si ob proslavah privojski ta ali ona skupina, drugi pa z ljudstvom vred stoje ob strani. Navadno se ob takih prilikah potem iz tega celo naredi še politikum, tako da imajo take proslave res neprijeten strankarski prizvok, ki ni prav nič na mestu. O teh naglavnih grehah našega kulturnega življenja bo treba enkrat spregovoriti resno besedo in zavzeti pravilno stališče.

PRAVDA ZA ZELENO BARVO

Znana slovenska sloga se na zunaj najbolj očituje v različnih barvah: črna, črno-rumena, rdeča, modra, siva, bela in podobno. Za zeleno barvo kmetško-delavskega mladinskega gibanja pa je zadnji čas nastala huda pravda in bitka.

Na številnih taborih kmetške mladine in tekmah v kmetškem delu pa se kmetška mladina za vse to ne zmeni; naša barva je zelena, pa nam jo vzemite, če jo morete! Ukažite, naj naše slovenske livade, travniki, senožeti in logi ne bodo več zeleni, ampak naj počrnijo. He, he! se zasmeye marsikateri pogumen in od sile korajžen kmetški fant. Pa dajte, če morete! In mi smo sinovi naših travnikov, naših logov in livad, ki bodo na veke zelene. In še tole: kje pa je zapisano, da mora slovenski narod na veke korakati pod diktatom drugobarvnih zastav. Kolo zgodovine se suče naprej in ne nazaj. In to si je treba dobro zapomniti!

LEP PRIMER PROUČAVANJA NAŠE VASI

Iz serije člankov, ki jih objavlja v naši reviji naš sotrudnik dr. Branko Vrčon, lahko čitatelji na konkretnih primerih spoznajo, kako proučavajo poklicani krogi življenje na vasi drugod. Pri nas še nismo prišli tako daleč, da bi iniciativa za tako proučevanje prevzela nase država, kakor vidimo to na tujih primerih, ki so prav s te strani vredni popolnega posnemanja. Dokler pa se na tem poju še nismo povzpeli tako visoko, zasluži tem večje priznanje iniciativa, ki prihaja iz privatnih krogov. Zato bi ne bilo prav, če bi naša revija na take pojave svojih čitateljev

ne opozorila, posebno še, če so širši publiki ostali prikriti.

Prav gotovo ni vsem znano, da so v programu šolske ure naše radio-oddajne postaje tudi takozvane »pokrajinske oddaje«, katerih namen je seznaniti mladino (in seveda tudi druge, ki poslušajo) s posebnostmi posameznih krajev ali večjih predelov naše zemlje. Zamisel je torej najlepša in bi zaslužila najširši odziv s strani vseh tistih faktorjev, ki pridejo za take oddaje v poštev. *To so v prvi vrsti naši podeželski učitelji, ki jim zaradi njih povezanosti z vasio ni težko pronikniti v njene tajne, njene zanimivosti in njene posebnosti ter jih z živo radio-oddajo prikazati tudi tistim, ki so jim nepoznane.* Žal pa je za to panogo naše folklore premalo zanimanja in so take oddaje še vedno redke.

Tembolj nas je zato v petek, dne 5. junija t. l. prav v tem pogledu močno razveselila pokrajinska oddaja narodne šole v Zalogu pri Komendi, ki jo je pripravila in vodila ga. Milena Vrčonova. Zalog je majhna gorenjska vasica pod Krvavcem (leži med Cerkljami in starodavno Komendo). Šteje komaj 71 hiš, 335 ljudi in ni niti samostojna občina, odkar spada upravno pod Komendo. Ima sicer svojo cerkev, a ni samostojna fara; cerkveno spada pod bližnje Cerklje. Tudi šola ima, a ta je samo trirazrednica. Na zunanje kaže vas prav nobenih posebnosti, ki bi vzbudile pozornost tujca na prvi pogled. In vendar so nam zaloški šolarji vedeli o tej neznanosti gorenjski vasi povedati toliko zanimivosti in vplesti v svoje pripovedovanje toliko ljubkih lokalnih posebnosti, da jih je nedvomno z največjim užitekmo lahko poslušal ne samo kak Založan, temveč kdorkoli je bil tedaj slučajno pri slušalkah. Prizadevanje ge. Vrčonove, da nam na tako enostaven in dojemljiv način oriše vse odtenke navidezno monotonega, a vendar tako pestrega življenja te male gorenjske vasi, zasluži naše popolno priznanje, saj je v skladu z našo željo, da bi se čimprej tudi pri nas začelo s sistematičnim proučevanjem našega podeželja, kakor je to pri drugih narodih že zdavnaj.

Oddaja ge. Vrčonove je bila prirejena na laščke za radio, zato je umevno, da je bila preračunana na čim večjo zunanjo efektnost.

Pesem in neizogibna harmonika sta bila posrečeno dopolnilo besede, ki nam je o Za-

logu povedala vse, kar utegne o njem zanimati najširši krog poslušalcev. Zbranih je bilo toliko zanimivih podatkov, da smo ob poslušanju prav na tem konkretnem primeru ponovno prišli do zaključka, da se da o vsaki naši vasi povedati več, kakor bi si to mislil samo površen opazovalec ali človek, ki misli, da imajo svoje zanimivosti kvečjemu le večji kraji.

To, kar so nam zaloški šolarji pripovedovali in peli o Zalogu, o njegovi legi, o njegovem zunanjem licu, o njegovih krajevnih in ljudskih posebnostih (zlasti o potoku Pešati, o zaloškem velikem zvonu itd.), da niti ne omenjamo poučnih zgodovinskih podatkov, podatkov o življenju in delu zaloških vaščanov, o njih zanimanju, poklicih, umrljivosti in izseljevanju, je bilo vse tako zanimivo in prepleteno z zdravim gorenjskim humorjem, da se ni zdela niti ena beseda odveč, *slika Zaloga pa je ustala tako živo pred nami, da nam je pomenila več ko samo 71 hiš in 355 ljudi, ki so tako brezpomembno všteti v statistike o prebivalstvu naše države, kakor so še tisoči drugih vaških hiš in tisoči drugih vaščanov, ne da bi nam kdo prikazal vsaj del tistih zanimivosti in posebnosti, ki bi jih morali tudi mi poznati.* Mi — to se pravi vsi tisti, ki ne delimo svojega življenja z njimi, pa smo vendar z njimi tesno spojeni po isti zemlji, ki nam daje kruha, po istih željah in potrebah...

Naj bi primer ge. Vrčonove podžgal še druge naše inteligente, ki žive na deželi, k podobnemu sistematičnemu proučevanju vseh posebnosti in zanimivosti vsake izmed naših vasi!

r.

KMETSKA ZBORNICA

Posebna komisija je izdelala uredbo o kmetijskih zbornicah ter osnutek poslala v izjavo raznim ustanovam in organizacijam.

O osnutku samem bomo še obširno razpravljali, ker smo pač neposredno prizadeti in nam zato ni vseeno, kakšna je ustanova, katero si že leta in leta želimo. Organizirana kmetiska mladina bo zavzela k osnutku svoje stališče in svoje predloge stavila na mero-dajnih mestih v upanju, da bodo tudi vpoštevani. Po osnutku uredbe bomo morali zbornice sami financirati in zato je upravičena naša zahteva, da se vpoštevata predvsem naša beseda.

ISTOVETNOST INTERESOV PRIDELOVALCEV (PRODUCENTOV) IN POTROŠNIKOV (KONZUMENTOV)

Dolgotrajna gospodar. kriza, ki je privedla našega kmeta v obupne razmere, povzročene od katastrofalnega padca cen kmetijskih proizvodov, ni vsled brezcenja kmetijskih pridelkov, poboljšala življenjskih prilik delovnega ljudstva v mestih in industrijskih središčih. Konzumenti tega znižanja cen niso deležni pri nakupu, ker delajo posredniki z velikim dobičkom. V vsej pestrosti se kaže staro nasprotje, da imajo v najtežjih časih vseobče gospodarske krize dobro žetev tisti, ki niso nič sejali. To so prekupci.

Zato pozdravljamo pojav, da se kmetovalci organizirajo in da potom svoje organizacije ščitijo svoje interese.

Z organiziranimi kmetovalci bodo tudi organizirani delavski in meščanski sloji lažje stopili v stik in dosegli obojestransko zadovoljujoč sporazum. Prepad med mestom in podeželjem se bo na ta način najlepše odpravil.

Glede najnovejšega pokreta, ki stremi za zvišanjem cen kmetijskim proizvodom, predvsem živine, kar je imelo za posledico, da se je cena mesa v mesnicah dvignila in da bi vsled tega ne sledil padeč konzuma, ker se dohodki konzumentov ne dvigajo, temveč še nazadujejo,

zahtevamo, da se od sedaj naprej obvezno, pri prodaji živine, v navzočnosti kupca in prodajalca vpiše na živinski potni list, od merodajnih uradnih organov, cena, po kateri je živina plačana. To je potrebno radi kontrole cen, nakupa živine in prodajne cene mesa. S to kontrolo se bo na eni strani zaščitil živinorejec, da ga ne bodo posredniki izzemali s plačevanjem sramotno nizkih cen, na drugi strani pa bo s kontrolo nakupne cene zaščitil konzument, ker bo moral mešar opravičiti ceno mesa in svoj zaslužek.

Slična kontrola cen in *obligatna registracija* pri kupoprodaji naj se uvede tudi za vse ostale kmetijske pridelke.

V medsebojni podpori organizacij producentov in konzumentov ter z odstranitvijo nepotrebnih posrednikov bo možno, doseči znatno olajšanje vseh prizadetih.

Zadružništvo ima pri tem najvažnejšo nalogo. Zato zahtevamo, da se od vseh merodajnih faktorjev, pričeni pri občini, srezu, banovini in osrednji vladi, pri samoupravnih in državnih zavodih ter drugih javnih korporacijah, *podpira* in pospešuje nabavljalno in proizvodno zadružništvo, kakor tudi prodajne zadruge, organizirane v cilju izvoza kmetijskih pridelkov. V vsakem srezu naj se organizira proizvodnja, oziroma prodajna kmetijska zadruga, ki naj stopi v neposredno zvezo z nabavljalnimi zadrugami. Za one kmetijske pridelke, ki so namenjeni v prvi vrsti izvozu v inozemstvo, naj osnujejo vse zadruge dotičnih srezov svojo »zvezo« za izvoz teh pridelkov (n. pr. za izvoz sadja). Ta zveza naj dobi od države monopol za izvoz teh kmetijskih proizvodov.

Ozdravitev našega gospodarstva vidimo samo v organiziranem in načrtnem gospodarstvu. Zato naj se pristopi čim prej k strunnejši organizaciji, katero mora podpirati država, kakor to vidimo v tujini. Brez državne intervencije namreč ni možno kmetovalcem vzdržati v boju s posredniki in predstavniki privatnega kapitala. Niti disciplinirani, trgovsko-zadružno usposobljenejši kmetovalci Danske, Nemčije, Čehoslovaške itd., niso mogli rešiti tega gospodarskega problema z lastno močjo.

V interesu producenta in konzumenta in s tem v interesu celokupnega narodnega gospodarstva ter države kot takšne je, da se to vprašanje dalje ne odlaga. Za kmetovalca zahtevamo pomoč pri reguliranju cen kmetijskih pridelkov, za delovno ljudstvo *zakon o minimalnih mezdah, za prvo in drugo.*

kontrola cen življenjskih potrebščin radi prekomernega zaslužka, ki je z raznimi zakonskimi predpisi že urejena, se pa do danes od merodajnih oblasti ali sploh ne izvršuje, oziroma v nezadostni obliki.

Ing. J. Teržan

Poravnajte naročnino!

Denar naložite najbolje in najvarneje

pri domačem zavodu

KMETSKI

HRANILNI IN POSOJILNI DOM

**registrovana zadruga z neomejeno zavezo
V LJUBLJANI, Tavčarjeva (Sodna) ulica 1**

Telefon št. 28-47. Račun poštne hranilnice št. 14.257. Brzjavni: „Kmetiskidom“
Žiro račun: Narodna banka.

Vloge na knjižice in tekoči račun sprejema proti najugodnejšemu obrestovanju — večje stalne vloge po dogovoru — nove vloge ima stalno razpoložljive.

Jamstvo za vse vloge presega večkratno vrednost vlog

Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja.

Posojila daje proti poroštvu, na vknjižbo in proti zastavi vrednostnih papirjev ter kreditne v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Oskrbuje: Kavcije, inkase, srečke in vrednostne papirje
Preskrbuje: Čeke in nakaznice (nakazila) na druga mesta

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8.—12.^{1/2},
in od 3.—4.^{1/2}, le ob sobotah
in dnevih pred prazniki od
8.—12.^{1/2} ure.

PODRUŽNICI:

Kamnik — Maribor

Stanje vlog: Din 35,000.000- Rezerve: Din 1,500.000-